

Příčiny současné kůrovcové kalamity - ekologické katastrofy v lesích ČR

Ing. Karel Simon, Hnutí Život z.s., IX.2918

Jednou z prvotních příčin současné kůrovcové kalamity v lesích ČR (ekologické katastrofy) bylo vyhlášení a rozšiřování bezzásahových území v NP Šumava a s tím související vytvářením atmosféry ve společnosti, že příroda si poradí sama. Níže uvedené skutečnosti prokazují, že opak je pravdou.

V důvodové zprávě k Nařízení vlády č. 163 ze dne 20. března 1991, kterým byl vyhlášen Národní park Šumava bylo uvedeno:

„Území Šumavy patří k nejzachovalejším částem krajiny nejen v České republice, ale i ve střední Evropě. Šumava je tvořena relativně zdravými lesními porosty a spolu s Bavorským lesem vytváří nejrozsáhlejší středoevropský komplex, na Šumavě se nacházejí pestřejší a stabilnější ekosystémy a přírodně významnější, než na straně bavorské.

V roce 1933 byla vyhlášena státní přírodní rezervace např. Trojmezna hora, následně Rokytecká slať, Jezerní slať a další. V roce 1950 došlo vyhláškou Ministerstva školství, věd a umění č. 85 ze dne 9. ledna 1950 k obnovení a rozšíření přírodní rezervace Trojmezna hora. **Těžba dřeva byla omezena pouze na zabránění nebezpečí možného rozšíření hmyzích škůdců, zejména kůrovců.**

V šedesátých letech došlo k vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Šumava a na konci sedmdesátých let byla ve stejných hranicích vyhlášena Chráněná oblast přirozené akumulace vod Šumava.

Význam lesa pro přirozenou akumulaci vod byl dlouhodobě znám a prokázán. Narušení lesů Šumavy vichřicemi a kůrovcovou kalamitou v letech 1868 až 1878 bylo v rozsahu cca na 11.000 ha (dle Pfeffera rok 1947). Poškozením šumavských lesů **došlo ke snížení retenční schopnosti území a k rozkolísanosti odtoků (historické měření průtoků Vltavy v letech 1850 – 1920 publikované J. Šonkou).**

V roce **2000** na základě zadání MŽP zpracoval Prof. Ing. Ilya Vyskot, CSc. odborný posudek a vyčíslil škodu na životním prostředí (na funkcích lesa jako složce životního prostředí) v NP Šumava **ve výši přesahující 5 miliard Kč.**

V roce **2008** Policie ČR zadala zpracování znaleckého posudku (zpracovatel Ing. Simon) ve věci škod na životním prostředí (na funkcích lesa jako složce životního prostředí) v NP Šumava. Škody **byly vyčísleny v celkové výši 32,7 miliard Kč, z toho škoda na hydricko – vodohospodářské funkci ve výši 6,5 miliardy Kč.**

Poškození šumavských lesů v důsledku bezzásahovosti mělo vliv na retenční schopnost a odtokové poměry (poškození lesů na ploše přibližně 5.000 ha ovlivnilo i škody z povodních v roce 2002).

Případné povodně budou významně ovlivněny stavem poškozených lesů (snížení retenční schopnosti a rozkolísanosti odtoků), viz letošní bleskové povodně.

V roce 2017 publikoval P. Martan (odborník na lesnictví) údaje, dle kterých se v NP Šumava **nachází 26.515 ha odumřelých lesních porostů, holin a ploch po kůrovcových těžbách (důsledek bezzásahovosti).** Lesní porosty na ploše 26.515 ha přibližně vázaly (akumulovaly) 2.600.000 tun uhlíku. Z odumřelých lesních porostů se postupně uvolňuje uhlík ve formě CO₂ do ovzduší, což přispívá ke změně klimatu (oteplování). **Lesní porosty na ploše 26.515 ha ve vztahu k ročnímu přírůstu (6 m³ /1 rok) mohly za rok vázat (akumulovat) přibližně**

39.000 tun uhlíku. Tyto skutečnosti přispívají k oteplování klimatu. K tomu musíme připočíst uvolňování uhlíku z půdy na plochách a odumřelých lesních porostů. **Pouze za rok 2017 činily škody na produkci kyslíku přibližně 4 miliardy Kč.**

Škody na životním prostředí - funkcích lesa jako složce životního prostředí, v závěru roku 2017 lze odhadnout na 200 miliard Kč (z toho škody na hydricko – vodohospodářské funkci lesa lze odhadnout na 35 miliard Kč).

Lesy NP jsou lesy zvláštního určení, kde je veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí. Současné škody na životním prostředí v NP Šumava (ve výši přibližně 200 až 250 miliard Kč) jsou dotovány z veřejných prostředků. Od vyhlášení NP Šumava byla činnost NP dotována ze státního rozpočtu několika miliardami Kč.

Neplnění zákonných povinností některými vlastníky lesa zejména po roce 2014 (nebo těmi, kteří vykonávají práva a povinnosti vlastníka lesa, Lesy ČR, Vojenské lesy), které jsou uvedené v § 32 platného zákona o lesích:

(1) Vlastník lesa je povinen provádět taková opatření, aby se předcházelo a zabránilo působení škodlivých činitelů na les, zejména

a) zjišťovat a evidovat výskyt a rozsah škodlivých činitelů a jimi působených poškození důležitých pro pozdější průkaznost provedených opatření; při zvýšeném výskytu neprodleně informovat místně příslušný orgán státní správy lesů a provést nezbytná opatření,

b) preventivně bránit vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů.

(2) Při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod v lese (větrné a sněhové kalamity, přemnožení škůdců...) je vlastník lesa povinen činit bezodkladná opatření k jejich odstranění a pro zmírnění jejich následků. Orgán státní správy lesů může vlastníku lesa nařídit tato opatření

a) zastavení jiných těžeb než těžeb nahodilých a zpracování těžeb nahodilých ve stanoveném rozsahu a termínu,

b) provedení ochranného zásahu směřujícího k zastavení šíření nebo k hubení škodlivých organismů.

Ve vztahu k předchozímu odstavci bodu lze dovést, že stát (státní správa lesů) ne vždy dostatečně podporoval jednotlivé vlastníky lesa ve smyslu ustanovení § 46 platného zákona o lesích:

§ 46 Podpora hospodaření v lesích

(1) Stát podporuje hospodaření v lesích poskytováním služeb nebo finančních příspěvků vlastníkům lesů. Finanční příspěvky mohou být poskytnuty zejména na:

g) ochranu lesa,

h) opatření k zajištění mimoprodukčních funkcí lesa,

i) opatření k zajištění proti lesním hmyzím škůdcům a opatření při jiných mimořádných okolnostech a nepředvídatelných škodách ohrožujících stav lesů, přesahujících možnosti vlastníka lesa.

Neplnění zákonných povinností některými odbornými lesními hospodáři zejména po roce 2014, kdy nebyly plněny povinnosti plynoucí z ustanovení

§ 37 platného zákona o lesích:

(1) Hospodaření v lesích je vlastník lesa povinen zajišťovat v součinnosti s odborným lesním hospodářem. Odborný lesní hospodář zabezpečuje vlastníku lesa odbornou úroveň hospodaření v lese podle tohoto zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení.

(6) Pokud si vlastník lesa nevybere odborného lesního hospodáře sám, vykonává v lesích, pro které jsou zpracovány osnovy (§ 25 odst. 1), funkci odborného lesního hospodáře právnická osoba, která v určeném území vykonává právo hospodaření ve

státních lesích, pokud orgán státní správy lesů nerozhodne o pověření jiné právnické nebo fyzické osoby.

(7) Náklady na činnost odborného lesního hospodáře hradí vlastník lesa; náklady na činnost odborného lesního hospodáře vykonávanou právnickou nebo fyzickou osobou podle odstavce 6 hradí stát.

Neplnění zákonných povinností některými orgány státní správy lesů. Dle § 47 platného zákona o lesích, odst. 1) státní správu lesů vykonávají:

- a) **obecní úřady obcí s rozšířenou působností,**
- b) **kraje,**
- c) **ministerstvo zemědělství.**

Povinnosti uvedené v § 51 platného zákona o lesích:

(1) Součástí výkonu státní správy lesů je dozor nad dodržováním tohoto zákona a právních předpisů a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Orgány státní správy lesů současně dozírají, zda vlastníci, popřípadě nájemci lesů hospodaří podle schválených plánů nebo převzatých osnov. Ukládají opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě i opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí. V případě hrozící škody jsou oprávněny rozhodnout o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin.

Ministerstvo životního prostředí nekoordinovalo povinnosti všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy České republiky vyplývající ze zákona ČNR č. 173/1989 Sb., ve věcech životního prostředí. Ministerstvo životního prostředí neplnilo zákonné povinnosti vrchního státního dozoru v souladu s § 50 platného zákona o lesích: Ministerstvo životního prostředí, v rámci výkonu vrchního státního dozoru, dozírá jak na orgány státní správy, tak na právnické a fyzické osoby, zda dodržují ustanovení tohoto zákona, předpisů vydaných k jeho provedení a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Je oprávněno ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Česká inspekce životního prostředí s působností v ochraně lesa nebyla prioritně směřována na šetření příčin vzniku kůrovcové kalamity v období po roce 2014. Podle zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí s působností v ochraně lesa je uvedeno v:

§ 2: Inspekce dozírá na dodržování ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesů jako složky životního prostředí, právnickými a fyzickými osobami.

§ 3: (1) Inspekce zjišťuje nedostatky a škody na funkcích lesa jako složce životního prostředí, jejich příčiny a osoby zodpovědné za jejich vznik nebo trvání.

(2) Inspekce vyžaduje odstranění a nápravu zjištěných nedostatků, jejich příčin a škodlivých následků a ukládá opatření k jejich odstranění a nápravě.

(3) Inspekce provádí kontrolu uložených opatření. Zjistí-li, že opatření nejsou splněna, je oprávněna stanovit k jejich splnění náhradní lhůtu.

(4) Inspekce je oprávněna v případě hrozící škody naříditi omezení, popřípadě zastavení výroby nebo jiné činnosti až do doby odstranění nedostatků a jejich příčin.

§ 4: (1) Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že:

a) neoprávněně používají lesní půdu k jiným účelům než pro plnění funkcí lesů,

c) vytvoří podmínky pro působení škodlivých biotických a abiotických činitelů,

d) neplní opatření uložená orgány životního prostředí podle zvláštních zákonů¹⁾ a tohoto zákona,

e) neplní povinnosti stanovené zvláštním právním předpisem,^{1b)} a svým jednáním

ohrozí nebo poškodí životní prostředí v lesích.

Závěr

Z výše uvedeného, dle našeho názoru, lze dovodit, že stát, tj. odpovědní pracovníci neplnil dlouhodobě (zejména od roku 2014) zákonné povinnosti na všech uvedených stupních státní správy lesů a státní správy životního prostředí.

Vlastníci lesa, kteří plnili povinnosti v ochraně lesa, byli poškozeni některými sousedními vlastníky lesa, kteří povinnosti uložené zákonem neplnili, a státní správa nečinila nezbytná opatření, aby tomu zabránila.

V § 1 platného zákona o lesích je uvedeno, že účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

Rozsah odlesnění bude v důsledku kůrovcových těžeb (popř. odumření lesních porostů) v lesích ČR, dle publikovaných informací, mnohonásobně vyšší, než v NP Šumava, takže se jedná o násobně vyšší škody na životním prostředí v lesích ČR v hodnotě biliónů Kč.

Nedostatek dešťových srážek v současné době umocnil a umocňuje vznik a rozsah škod na životním prostředí v důsledku neplnění zákonných povinností v ochraně lesa.

Lesy jsou základem života na Zemi. Budeme-li trvale udržovat lesy, udržíme trvalý život.

Zmírnit rozsah škoda na životním prostředí v lesích je možné pouze přijetím mimořádných opatření – vyhlášení mimořádného stavu a zakázat veškeré úmyslné těžby dřeva (tato mimořádná opatření měla být přijata již v roce 2014). Na škody na přírodním a životním prostředí v NP Šumava bylo Ministerstvo životního prostředí opakovaně upozorňováno, zejména po roce 2000.

Odpovědnost Ministerstva životního prostředí - vrchního státního dozoru v lesích za vznik kůrovcové kalamity – největší ekologické katastrofy v historii českých lesů

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) bylo zřízeno 19. prosince 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. k 1. lednu 1990 jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve věcech životního prostředí. K zabezpečení a kontrolní činnosti vlády České republiky Ministerstvo životního prostředí koordinuje ve věcech životního prostředí postup všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy České republiky.

Dle § 50 platného zákona o lesích Ministerstvo životního prostředí, v rámci výkonu vrchního státního dozoru, dozírá jak na orgány státní správy, tak na právnické a fyzické osoby, zda dodržují ustanovení tohoto zákona, předpisů vydaných k jeho provedení a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Je oprávněno ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Hnutí Život, z. s. požádalo pana ministra životního prostředí o informace ve věci povinností v ochraně lesa:

„Jaká opatření přijal Váš úřad při výkonu vrchního státního dozoru k zastavení kůrovcové kalamity (ekologických škod) v letech 2014 až 2018 ve smyslu povinností vyplývajících z § 50 zákona o lesích? Žádáme o zaslání kopií opatření.“

Pan ministr prostřednictvím svého úřadu poskytl dne 3. 8. 2018 pod č. j.: MZP/2018/130/531 tuto informaci:

„MŽP neuložilo v letech 2014 až 2018 z důvodu rozšíření a přemnožení lýkožroutů žádné opatření k odstranění zjištěných nedostatků při výkonu vrchního státního dozoru ve smyslu ustanovení § 50 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Vrchní státní dozor MŽP v lesích je primárně směřován, a také vykonáván, do oblasti komunikace s ústředním orgánem státní správy lesů – Ministerstvem zemědělství, se kterým spolupracuje při tvorbě a zajišťování koncepčních dokumentů na úseku lesního hospodářství a koordinuje spolupráci v oblasti ochrany lesa a zabezpečení mimoprodukčních funkcí lesů. Ve vztahu ke kůrovcové kalamitě vykonává státní dozor ČIŽP, kterou metodicky vede MŽP.“

Současné škody na životním prostředí v lesích ČR v důsledku kůrovcové kalamity (neplnění povinností v ochraně lesa) převyšují několik biliónů Kč. Dojde k významnému snížení retenční schopnosti území, kde došlo k odumření lesních porostů, což ovlivní případný rozsah povodní (rozsah škod z povodní) popř. nedostatek vody v období sucha, snížení produkce kyslíku, omezení akumulace uhlíku...

Odpověď na informaci, uvedenou v žádosti Hnutí Život, z. s. dle našeho názoru nasvědčuje, že nečinnost vrchního státního dozoru je jednou z příčin ekologické

katastrofy v lesích ČR. Vrchní státní dozor Ministerstva životního prostředí je financován z veřejných prostředků a má mj. zajistit zdravé životní prostředí všem občanům, což je zakotveno i v Listině základních práv a svobod, v Čl. 35.